

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	2
ГЛАВА ПЪРВА	
Ранно възраждане във Враца	5
1.1. Икономическо развитие на града	5
1.2. Участие в антиосмански прояви и движения.....	15
1.3. Културно и просветно развитие.....	17
ГЛАВА ВТОРА	
Димитраки Хаджитошев – живот и дело	23
2. 1. Семейна среда и образование	23
2. 2. Участие в борбата за църковнонационална независимост.....	28
2. 3. Димитраки Хаджитошев и приносът му към просветното движение.....	37
2. 4. Политическа дейност на Димитраки Хаджитошев.....	38
ГЛАВА ТРЕТА	
Значение на делото на Димитраки Хаджитошев в българското национално възраждане	43
3.1. Продължители на делото на Димитраки Хаджитошев.....	43
3.2. Оценка на личността и делото на Димитраки Хаджитошев за българското национално възраждане	47
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	51
БИБЛИОГРАФИЯ	53
ПРИЛОЖЕНИЕ	55

УВОД

През XVIII в. – първата четвърт на XIX в. в българските земи се извършват значителни икономически и социални промени. Полагат се основите на буржоазните стопански форми, поставя се началото на процеса на консолидация на българската нация, формулират се основните задачи, които застават пред българското общество. Подемът на производителните сили изменя неговата структура и укрепва позициите на буржоазната класа като основен хегемон в националното движение.

Стопанското оживление по българските земи и бързо променящите се политическа конюнктура в балканските провинции на Османската империя създават реални предпоставки за изменението на социалната структура на ранновъзрожденското българско общество. Постепенно и в селото, и в града се очертава една нова, буржоазна по същество прослойка от заможни търговци и манифактуристи, които заемат все по-важно място в културния и политическия живот. Тяхното по-ясно обособяване обаче е затруднено от изостаналото и консервативно законодателство, прозволите, бюрокрацията и корупцията сред турските власти, което пречи на стопанското укрепване и на инвестициите в промишленото производство.

Въпреки тези затруднения се откриват нови възможности за относително безпрепятствено навлизане на просвещенските идеи от Европа за реформиране на местната просвета, за зараждане на националната идея сред покореното население, тъй като изтънява границата между Западна Европа и българите, което способства за своеобразна „дифузия“.

Н. Генчев смята, че ранните просветни и културни промени в българското общество се осъществяват предимно чрез езика с елементите на културната и църковната традиция, с постиженията на народната култура, макар че не може да става дума за възстановяване или възраждане на старобългарската култура. От началото на XVIII в. сред българите се наблюдава висок интерес към просветата и грамотността, което се определя от потребностите на зараждащата се българска буржоазия; проникването на ренесансовите идеи на Балканите, както и стопанските и културните промени. Разширява се броят на килийните училища, които обаче не са в състояние да дадат необходимите знания. Промяна се забелязва и в учебното дело – има засилен интерес към литературно-културната традиция, появяват се нови жанрове и форми, а така също и дамаскиновата и католическата книжнина.

През същия период се активизира търговията и значително нараства нейният обем. Увеличава се стокообменът между селищата и районите в рамките на българските етнически граници. Тези земи се очертават като главен снабдител на пазарите в Османската империя със зърнени храни, плодове и зеленчуци, месо, млечни изделия, текстилни изделия и т.н. Зърнените храни, необработените кожи, вълната, памукът, коприната и други стоки се изнасят и извън пределите на държавата. Осезаемо се разширява търговията с Англия, Холандия, Венеция, Генуа, Дубровник. От там се внасят кафе, индиго, манифактурни и фабрични изделия и т.н. Една част от активните български търговци се ориентира към създаването на търговски сдружения, като чрез тях започват да осъществяват икономически връзки с Русия, Молдова, Египет, Австрия, Индия.

Към средата на XVIII век новите стопански промени в българските земи дали отражение и върху икономиката на Враца. Към края на XVIII в. и особено през XIX в. градът се превръща в голям занаятчийски, търговски и административен център. Продукцията му (абаджийство, кожарство и златарство) достига до Лион, Виена, Букурещ и Цариград. Към средата на XIX столетие градът наброява вече 2500 къщи.

Това се отразява и на духовния живот на града. Строят се храмове, училища, красиви къщи. Тук от 1794 г. до 1797 г. работи Софроний Врачански. Известно събитие е опитът да бъде премахнат гръцкият духовник Методий, направен от разярена тълпа през 1824 г. – един от опитите за създаване на новобългарска църква през Възраждането.

Появяват се и видни по-заможни фамилии – предимно на търговци и лихвари. Някои врачански български първенци през онези години се обогатяват, като ограбват най-безскрупулно своите сънародници, възползувайки се от службите си в помощ на турската администрация. Като представители на българите при разпределянето на данъците, ангариите и другите държавни тегоби, те не пропускат възможността „да заделят“ част от постъпленията за себе си, да наложат по-големи тегоби от тези, които властта иска. В началото на XIX век последвали оплаквания от българското население във Враца срещу местните чорбаджии. В запазени документи се споменава изложение, което носи само български подписи на представители на всички занаяти в града, а също и на старейшините на много села. Подписали са се представители на селата Боденец, Брусен, Вировско, Лесура, Бъркачево, Тлачене, Баница, Бяла Слатина, Криводол, Громошин, Ракево, Лиляче, Власатица, Краводер, Бреница и други, което показва колко широк обхват е придобило движението срещу чорбаджиите през 1833 г.

Димитраки Хаджитошев произхожда от видния врачански род на Хаджитошеви. Баща му хаджи Тошо Ценов е едър търговец и виден общественик. В един опис от 1789 г. се вижда, че хаджи Тошо Ценов и чичо му имали стоки в много села във Врачанско. В този опис е посочено, че във Вировско са имали стоки за 99 гроша. Синът на Тошо - Димитраки Хаджитошев, предприемчив врачански търговец, поддържал свои постоянни агенти по селата, чрез които събирал повече стоки.

Димитраки получава високо за времето си образование в родния си град и в чужбина. Той участва активно в общинските дела и в управлението на града. Избран е за епитроп на Врачанската епископия и ктитор на най-големите български манастири: Рилския, Хилендарския, Зографския, както и на няколко църкви. Полага особени грижи за развитието на стопанския живот на града и областта. Особени заслуги има за подпомагането на просветното дело.

Така благодарение на дейността на видни първенци и общественици като Димитраки Хаджитошев българският народ, обезправен и подтиснат, успява да съхрани националното си самосъзнание и да го развие през светлата епоха в нашата история - Възраждането. Първоначално се повежда борба за просвета и църковна независимост, а по-късно - и въоръжена борба за политическо освобождение.

ГЛАВА ПЪРВА

Ранно възраждане във Враца

1.1. Икономическо развитие на града.

С унищожаването на българската държава турците премахват институциите, чрез които тя урежда до тогава административния, стопанския, политическия и културния живот на българския народ.

В подножието на Врачанския балкан, върху наносния конус на р. Лева при излиза от живописния пролом Вратцата се намира град Враца. По времето на падането на града в ръцете на турците са преброени около 1500 души. По-късно турският хронист Евлия Челеби говори за Враца като град от 1500 къщи и близо 2000 души население, сред което турците са много малко. Челеби говори за съществуването на девет джамии, четири мюсюлмански училища и две общежития за мюсюлмани „в нужда“. До Освобождението от турско робство Враца е стратегическо, гарнизонно и попътно селище, което брани Згуриградския проход и пътищата към дунавските пристанища – Видин, Лом и Оряхово и към вътрешността за София, Етрополе, Пловдив и др.

През XV - XVII век във Враца живеят турци, макар градът да не е населен много с тях. По заповед на Сюлейман Великолепни през средата на XVI век се извършва преброяване на населението на империята, като Враца от този период наброява 354 немюсюлмански домакинства и 74 мюсюлмански. Мюсюлманското население е предимно с притежание на малък имот, но с налагане на високи данъци. Основният съблюдател за събиране на данъците се е нарича войвода, който отговаря пред султана или пред везира за това. След него по длъжност се нарежда кадията, който отговаря за разрешаването на съдебни или религиозните въпроси при мюсюлманите. Редът в града се контролира от спахии или еничари, които постепенно се трансформират в полицейски формирования. Важна длъжност заема и баджатарът – чиновник, събиращ таксите по пазарите.

През периода на турско робство общият ред за изграждане на администрацията се отнася и за Враца. Управителите на града през различните времена са различни. Отначало Враца и нейните околности управлява субашия, назначаван от никополския санджакбей. Това продължило повече от 150 години. След това започват